

YHTEISKEHITTÄMISEN MALLI VANTAAN ASUNNOTTOMUUSTYÖSSÄ
- Tutkimus Vantaan kaupungin asunnottomuushankkeen työmallin mallinnuksesta

Leila Karttunen & Sari Mutka
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus
Kuntouttavan sosiaalityön erikoisala
Lapin yliopisto
Kevät 2022

SISÄLLYS

1 Johdanto	3
2 Vantaan asunnottomuustilanne ja keinot vastata siihen	6
3 Asunnottomuus ja asumissosiaalinen työ tutkimuksen käsitteellisinä lähtökohtina	9
4 Yhteiskehittäminen jalkautuvan työmallin kehittämissä	12
5 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	14
5.1 Tutkimustehtävä.....	14
5.2 Toimintatutkimuksellinen orientaatio.....	14
5.3 Tutkimusaineisto ja analyysitapa	16
5.4 Eettiset kysymykset.....	16
6 Jalkautuvan työtteen mallinnus.....	18
6.1 Yhteiskehittämisen työpajat.....	19
6.1.1 Työpaja I: Tutustuminen.....	19
6.1.2 Työpaja II: Asiakastyön jännitteet.....	21
6.1.3 Työpaja III. Saattaen vaihdettava	23
6.1.4 Työpaja IV: Yhteistyön kehittäminen.....	25
6.1.5 Työpaja V: Yhteiskehittämisen työpajojen yhteenveto	29
7 Yhteiskehittämisen jalkautuvan asunnottomuustyön malli	30
8 Yhteenveto.....	32
Lähteet.....	34
Liite 1	36

1 Johdanto

Asunto ja asuminen ovat ihmisen perusoikeuksia. Asunnottomuus vaikuttaa elämänhallintaan ja vaikeuttaa itsenäistä selviytymistä. Siihen liittyy usein monialaista problematiikkaa. Niin yllättävät elämäntilanteen muutokset kuin päihde- ja mielenterveysongelmat voivat olla asunnottomuuden taustalla. Asumisen tukeminen tulisi nähdä kokonaisvaltaisena elämänhallinnan tukemisena. Kriisien selvittämisen lisäksi tärkeää on uusien ongelmien syntymisen ehkäiseminen. (Lehtonen & Salonen 2008, 10.)

Useat hallitusohjelmat ovat 80-luvulta lähtien kirjanneet hallitustavoitteeksi asunnottomuuden vähentämisen tai poistamisen. Valtio on siirtänyt vastuuta kunnille, joiden tulee kohdentaa toimenpiteitä erityisesti asunnottomien ja puutteellisesti asuvien asumisolojen parantamiseen. Valtion asuntorahaston (ARA) ja Raha-automaattiyhdistyksen varoin on tuettu kuntien sekä järjestöjen toimintaa asunnottomille tarkoitettujen asuntojen rakentamisessa, hankinnassa sekä erilaisten asumista koskevien tukipalvelujen järjestämisessä. Asunnottomuuteen kohdennettu työ on tuottanut tulosta ja asunnottomien määrä on pienentynyt. Sekä kunta- että järjestötasolla on kehitetty asunnottomuustyötä ja luotu erilaisia toimintamalleja asunnottomien erityistarpeisiin, mutta työtä kuitenkin vielä riittää eikä tavoitteita asunnottomuuden poistosta ole vielä saavutettu. (Fredriksson 2008, 5.)

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma on asettanut tavoitteeksi puolittaa asunnottomuus Suomessa vuoteen 2023 mennessä ja poistaa asunnottomuus vuoteen 2027 mennessä. Keinoiksi hallitusohjelma esittää mm. Asunto ensin -periaatteessa¹ pysymisen, asumisneuvonnan saatavuuden tehostamisen ja lakisääteistäminen sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn painottuvat toimenpiteet. Erityisesti painopisteenä ovat nuoret ja maahanmuuttajat. Hallitusohjelman mukaisesti Ympäristöministeriö on käynnistänyt kolmivuotisen asunnottomuusohjelman suurimpien kaupunkiseutujen, palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa. Valtionavusteisten hankkeiden tehtävänä on kehittää asiakaslähtöisiä Asunto ensin -periaatteita huomioivia sosiaali- ja terveystalvveluja kaikkein heikommassa asemassa oleville henkilöille sekä kehittää liikkuvia ja matalankynnyksen palveluja.

¹ Asunto ensin -periaatteessa asunnottomuustyön keskeisenä lähtökohtana on asunnon tarjoaminen ennen muita tukitoimia.

Lisäksi ohjelman tarkoituksena on kehittää olemassa olevia käytäntöjä sekä sovittaa kehittämistyö osaksi maakunnan Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman kehittämistyötä. (Vantaan kaupunki, asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020.)

Vantaan kaupunki on laatinut omat toimenpiteet yllä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja käynnisti asunnottomuuden ehkäisyhankkeen (2020–2022), jonka osaksi kytämme erikoissosiaalityöntekijän koulutusohjelmaan liittyvän lopputyömme. Vantaa on saanut asunnottomuutta vähentävään sote-palveluiden kehittämistyöhön valtionavustusta. Vantaan kaupungin asunnottomuuden ehkäisyhankkeen tavoitteina on kehittää asuista tukevia työmuotoja ja palveluita, kehittää FACT-työmalliin (Flexible Assertive Community Treatment) pohjautuvaa moniammatillista jalkautuvaa työmallia sekä vahvistaa osallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta.

Organisatorisesti hanke sijoittuu aikuisten ja nuorten sosiaalipalvelut -palveluyksikköön. Asunnottomuushankkeen painopisteenä on kuitenkin verkostomainen, poikkihallinnollinen työskentely. Hankkeen sijoittuminen yllä mainittuun palveluyksikköön on perusteltua, koska asunnottomuustyön substanssiosaaminen ja valtaosa asumissosiaalisen työn palveluista on organisoitu kyseiseen yksikköön. Hankkeeseen on palkattu projektipäällikkö, jalkautuvan työn tiimi sekä sosiaalityöntekijä-sairaanhoitaja työpari. (Vantaan kaupunki, asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020.)

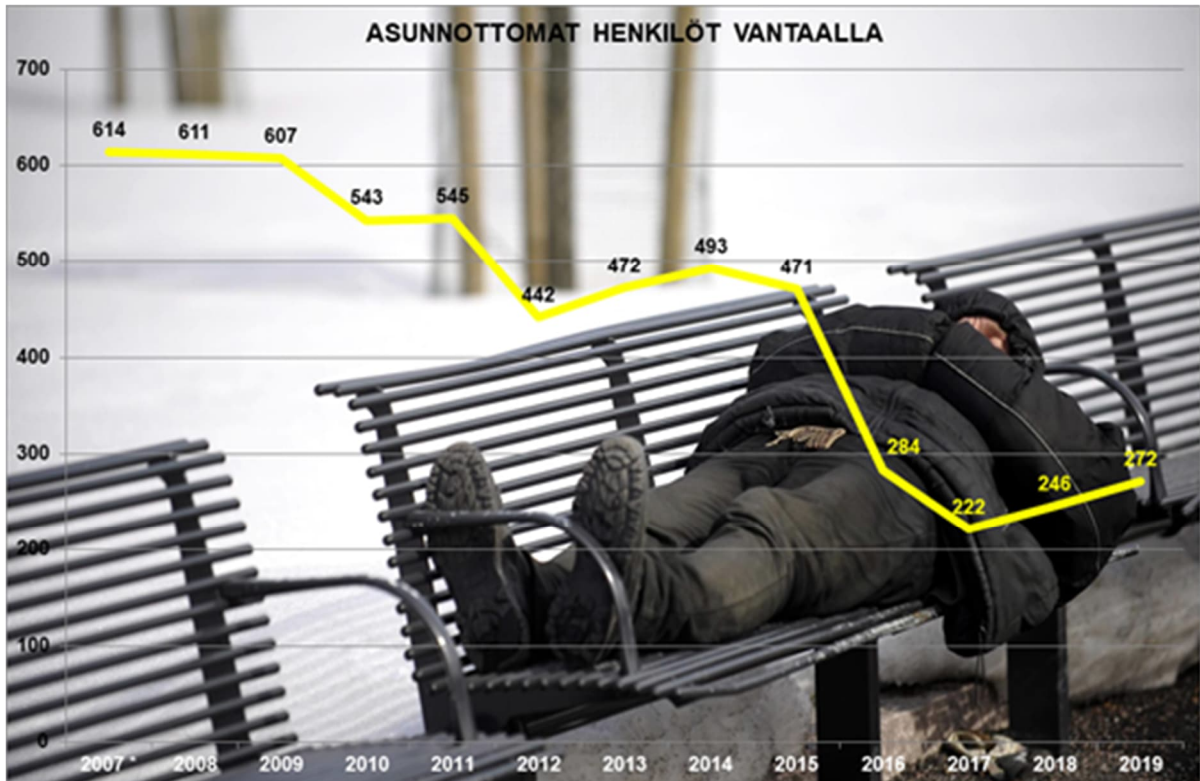
Vantaan kaupungin asunnottomuuden ehkäisyhankkeen yksi osa on jalkautuva työote, jota kehitetään yhteiskehittämisen työpajoissa. Lopputyössä mallinamme ja analysoimme yhteiskehittämisen työpajoissa tapahtuvaa jalkautuvan työmallin kehittämistyötä toimintatutkimuksellisella otteella. Lopputyömme on käytännöllis-tieteellinen kehittämistehtävä, jonka tarkoituksena on sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen idean mukaisesti hyödyttää omaa työorganisaatiotamme ja sosiaalityön käytäntöjä. Toimintatutkimuksellinen ote merkitsee tutkivan työotteen omaksumista oman työn kehittämiseksi. Sen avulla tutkitaan, kehitetään ja pyritään muuttamaan vallitsevia käytäntöjä aina vaan asiakasta paremmiksi. Jalkautuvan työmallin yhteiskehittäminen tapahtuu yhteiskehittämisen työpajoissa, joista tuotettava materiaali on tutkimuksemme aineistona. Toteutamme toimintatutkimuksen ideaa siten, että käytännön toiminnassa mukana olevat ihmiset ovat aktiivisina subjekteina ja tiedon tuottajina tutkimuksessamme. Olennaista on yhteistyö ja toiminnan toteuttaminen tutkimisen ohella. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sosiaali- ja terveystalvveluissa, erityisesti sosiaalisessa kuntoutuksessa, korostetaan asiakkaiden ja potilaiden osallisuutta ja osallistumista. Tämä tarjoaa asiakkaille mahdollisuuksia uudenlaiseen aktiivisuuteen, mutta samalla haastaa työntekijöitä ja johtoa. Yhteiskehittämisen nähdään tarjoavan ratkaisuja asiakkaiden tasavertaiseen osallisuuteen ja yhteistyöhön ammattilaisten kanssa. Yhteiskehittämisellä tarkoitetaan ammattilaisten, asiakkaiden ja johdon välistä tavoitteellista yhteistyötä. Kehittämisen kohteena voi olla hyvin erilaisia asioita, esimerkiksi asiakastyönkäytännöt, viestintä, asiakastyön suunnitelmat ja päätöspohjat, palveluprosessit, tilaratkaisut tai strategia ja sen toteutus. Yhteiskehittäminen tarjoaa samalla välineitä muokata ammatillisuutta sekä johtamista asiakkaiden osallisuutta korostavaan suuntaan. (Hietala, Kinnunen, Kauppila & Karjalainen 2018, 6.)

Toimimme molemmat Vantaan kaupungin Asumisen sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen yksikössä, jonka alaisuudessa hanke toimii, ja olemme kiinnostuneet asunnottomuuden ehkäisemiseen liittyvästä tutkimuksesta sekä kehittämisestä. Näemme, että lopputyömme tukee asunnottomuushankkeen kehittämistyötä jalkautuvan työotteen mallintamisen ja sen raportoinnin osalta ja tarjoaa tietoa koko Asumisen sosiaalityössä toteutettavalle työlle. Hankkeen vasta alettua monet jalkautuvaan työmalliin liittyvät tekijät ovat vielä auki, koska tavoitteena on mallin luominen yhteiskehittämisen keinoin. Lopputyömme rakentuu hankkeen muotoutumisen ehdoilla. Lopputyössämme raportoimme hankkeen kehittämistä jalkautuvan tiimin osalta ja työmme liitetään osaksi Vantaan asunnottomuushankkeen lopullista hankeraporttia. Lopputyömme aihe on noussut käytännön tarpeesta. Kehittämistehtävän keskeisiä käsitteitä ovat asumissosiaalinen työ, asunnottomuus ja yhteiskehittäminen.

2 Vantaan asunnottomuustilanne ja keinot vastata siihen

Vuonna 2016 Vantaalla oli 284 yksin elävää asunnottomia ja vuonna 2019 yhteensä 272, joista pitkäaikaisasunnottomia oli 14. Määrä oli koko kaupungin asukasmäärästä 0,116 %. Asunnottomuus laski voimakkaasti Vantaalla vuodesta 2014, mutta kääntyi nousuun vuonna 2017.

(Taulukko 1. Vantaan kaupunki, asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020.)

Vuonna 2019 asunnottomiksi luettuja perheitä oli kahdeksan ja asunnottomia naisia 106. Alle 25-vuotiaita nuoria asunnottomia oli 28. Muunkielisten asunnottomien määrä Vantaalla vuonna 2019 oli 107 henkilöä. Asunnottomuustilastoista poistui vuonna 2019 yhteensä 192 henkilöä, joista 40 oli pitkäaikaisasunnottomia. Asunnottomuuteen on yhdistetty paperittomuus, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole laillista oleskeluoikeutta Suomessa, tai jonka oleskelu maassa ei ole viranomaisten tiedossa. Paperittomien henkilöiden määrää ei lasketa virallisiin asunnottomuuslukuihin Suomessa (Karpinen 2019). Maahanmuuttajapalvelujen antaman arvion mukaan Vantaalla oleskelee noin 150 asunnottomia paperittomia henkilöä. Vantaan kaupunki on mukana neuvottelemassa muiden pääkaupunkiseudun kuntien kanssa ratkaisusta paperittomien kiireelliseen asumistarpeeseen. (Vantaan kaupunki, asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020.)

Vantaalla on työskennelty pitkään asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Valtakunnallisten asunnottomuuden ehkäisyn ohjelmien (PAAVO I ja II sekä Aune) aikana Vantaalla on vähennetty asunnottomuutta kokonaisuudessaan yli 50 %. Pitkäaikaisasunnottomuus on vähentynyt Vantaalla 11 % (vrt. valtakunnallisesti 35 %). Lisäksi Vantaalla on kehitetty uusia asunnottomuutta ehkäiseviä toimintamalleja. Paavo I (2008–2011) ja II (2012–2015) -pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmien aikana Vantaalla perustettiin tuetun asumisen yksiköjä, joiden myötä tuettua asumista lisättiin alueella. Lisäksi Asunto ensin -periaate vakiinnutettiin osaksi asunnottomuustyötä. Ohjelmien aikana kehitettiin toimintamalleja ja työmuotoja, jotka ovat kiinnittyneet osaksi peruspalveluita. Esimerkiksi häätöjen ennaltaehkäisytyötä vahvistettiin onnistuneesti, ja valtakunnallisesti ainutlaatuisena työmuotona kehitettiin asunnottomaksi vapautuville vangeille kohdennettua työtä. Paavo II -ohjelman aikana on käynnistetty myös Koisoniitty -hankkeen valmistelu, jossa tarkoituksena rakentaa asunnottomille asumisyksikkö, joka on kohdennettu vaikeasti ja erityisen vaikeasti asutettaville. (Vantaan kaupunki, asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020.)

AUNE-hankkeen aikana Vantaa toteutti Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat - varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki (AKU) -hanketta. Keskiössä olivat ennaltaehkäisevä ja asunnottomuuden uusiutumista vähentävä työskentely sekä osallisuus. Hankkeen myötä tehostettiin asumisen sosiaaliohjauksen saatavuutta, kehitettiin kokemusasiantuntijatyötä sekä tiivistettiin yhteistyötä järjestöjen ja maankäytön kanssa. Hankkeen aikana pilotoitiin lisäksi huoneistoturvavakuutus käytäntöjä ja kolmessa asumisyksikössä toiminta vakinaistettiin. Asunnottomuuden ehkäisyn pääperiaatteet (Asunto ensin) vietiin Vantaalla osaksi kaupungin hyvinvointiohjelmaa sekä maa- ja asuntopoliittisia linjauksia.

Asumissosiaalisessa työssä korostuu Asunto ensin -periaatteen mukainen toiminta. Vantaalla on rakennettu hankkeiden kautta Asunto ensin -asumisyksiköitä. Lisäksi periaatteelle ominaista ajattelutapaa pyritään vahvistamaan muussakin tuetussa asumisessa. Asumisen järjestettyä myös muihin elämänhaasteisiin on helpompi tarttua yhteistyössä asukkaan kanssa tarvittavan tuen turvin. Sosiaalityön ja asumissosiaalisen työn avulla saadaan paljon kokemustietoa asunnottomuudesta ja siihen liittyvistä tekijöistä. Riski asunnottomuuteen on tunnistettu olevan erityisesti paperittomilla, jälkihuoltonuorilla ja muilla tuen tarpeessa olevilla asiakkailla, joilla on elämänhallintaan liittyviä ongelmia tai asunnottomat, joille ei ole soveltuvaa sosiaalihuollon palvelua.

Asunnottomuusriskissä ovat myös lapsiperheet, joilla on toistuvasti vuokravelkaa tai lastensuojelulaitoksista pidempiaikaisesti luvatta poissaolevat nuoret, jotka eivät hakeudu sosiaalipalveluiden piiriin. Lisäksi siirtyminen lastensuojelulaitoksesta itsenäiseen asumiseen on arvioitu lisäävän syrjäytymisriskiä. Vantaalla on tehostettu ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja aloitettu lastensuojelun asumisharjoittelumallin kehittäminen ja laajentaminen. Asunnottomuusriski on korkea rikoksilla oireilevien, päihderiippuvaisten nuorten kohdalla. Vantaa käynnistää tähän kohderyhmään suuntautuvan hankkeen. Asunnottomuushankkeen tavoitteena on tehdä yhteistyötä rikoksilla oireilevien nuorten hankkeen kanssa. (Vantaan kaupunki, asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020.)

Nyt alkaneessa asunnottomuuden ehkäisyhankkeessa jalkautuva tiimi tekee kokonaisvaltaista psykososiaalista työskentelyä vantaalaisten asunnottomien kanssa FACT-mallin mukaisesti. Hollannissa asunnottomuustyössä tulokselliseksi osoittautunutta FACT-mallin kaltaista tiimityötä ei ole aiemmin Suomessa testattu (Karppinen & Kehittämissosiuskunta Avainväki 2020, 29–30) ja jalkautuva työmalli on Vantaan kaupungilla ensimmäinen laatuaan. Asunnottomuuden ehkäisyhankkeessa mallia sovelletaan Vantaan kaupungin tarpeisiin.

Jalkautuvan tiimin tehtävänä on kehittää ja pilotoida FACT-työmallia, monialaista tukea tarvitsevien asiakkaiden kanssa. Tavoitteena on luoda asumissosiaaliseen työhön jalkautuvan työmalli, joka tullaan vakiinnuttamaan osaksi Vantaan kaupungin asunnottomien palveluita. (Vantaan kaupunki, asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020.) FACT-työmallissa asiakkaiden tukena toimii moniammatillinen tiimi. Tiimissä on vahvaa psykiatrian, sosiaalialan ja päihdetyön osaamista. Hankkeeseen on palkattu yhteensä 8 työntekijää, jotka sijoittuvat asumisen sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen toimintayksikköön. Tiimissä toimii sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon, mutta myös muita hankkeeseen soveltuvia ammattihenkilöitä ja kokemusasiantuntija. FACT:ssa yksilöllisessä palveluohjauksessa on 80 % potilaista ja tiimin yhteisessä ohjauksessa 20 %. Lähestymistapa riippuu asiakkaan tarpeista. Yhteiseen tiimiin tuodaan monialaista tukea tarvitsevat asiakkaat, joiden tuen ja tarvittavien toimenpiteiden tarpeet tiimi arvioi päivittäin. Tarvittaessa kaikki ammattilaiset käyvät asiakkaan kotona ja näin jatketaan, kunnes tilanne tasaantuu ja yksilöohjaus riittää. (Van Veldhuizen, J. Remmers 2007, 421-427.) Matalan kynnyksen palvelut vaikuttavat olevan osalle ihmisistä liian korkean kynnyksen takana. Asunnottomuuden ehkäisyhankkeessa pyritään löytämään näitä henkilöitä ja luomaan heille mahdollisuuksia päästä soveltuvien palveluiden piiriin. Tavoitteena on

vahvistaa tältä osin Vantaan asumissosiaalista työtä ja lisätä keinoja asunnottomuusiongelman ratkaisemiseksi.

3 Asunnottomuus ja asumissosiaalinen työ tutkimuksen käsitteellisinä lähtökohtina

Asunnottomuus on ollut kehittämisen ja tutkimusten kohteena aiemminkin ja teemana varsin ajankohtainen. Asunnottomuustutkimus ja siihen kytkeytyvät hankkeet ovat pitkään pyrkineet vaikuttamaan siihen, miten asunnottomuuteen suhtaudutaan yhteiskunnassa (Granfelt 2015). Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnanjohtaja Sanna Väyrynen kiteyttää Granfeltin julkaisun (2015) esipuheessaan osuvasti asunnottomuutta koskevan tutkimuksen merkityksen.

“Asunnottomuutta koskeva tutkimus ja käytäntö kulkevat käsikädessä ja rakentavat sen julkisen puheavaruuden, jossa ilmiö tulee näkyväksi ja poliittisesti kiinnostavaksi. Näin otetaan osaa yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun eli siihen, miten yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toimenpiteissä huomioidaan monen kertaisiin marginaaleihin ja osattomuuteen ajautuneet ihmiset.”

Asunnottomuus ilmiönä on monimuotoistunut ja se muotoutuu yhteiskunnan kehityksen kuluessa. 1960- ja 1970-luvulla keskiössä olivat kaupunkien työväestöä koskeva asunto-ongelma, joka peitti alleen huono-osaisuuteen liittyvän asunnottomuuden. Sosiaalisia ongelmia esiin nostava yhteiskuntatutkimus huomioi asunnottomuuden uudella tavalla, joista esimerkkinä Ilkka Taipaleen (1982) väitöskirja *Asunnottomuus ja alkoholi* ja Lasse Murron (1978) *asunnottomien alkoholistien elinoloja* käsittelevä väitöskirjatutkimus. Varhaisimmissa tutkimuksissa asunnottomuutta on tutkittu rakenteellisena ilmiönä, jolloin se näyttäytyi yhteiskuntapoliittisena ja rakenteellisena ongelmana. Lisäksi sitä on tutkittu etnografisesta lähestymistavasta, jossa tilaa on annettu asunnottomien omille merkityksille, kuten Murron väitöskirjassa. Asunnottomuuden tutkimuksen painopiste on siten liikkunut rakenteellisen tutkimusorientaation ja yksilökeskeisen suuntauksen välimaastossa. (Lehtonen & Salonen 2008, 17-18.)

90-luvulla tapahtuneen metodisen murroksen myötä levisi asunnottomuustutkimukseen uudenlaisia näkökulmia. Konstruktionistinen tutkimus kiinnostui puhetavoista ja diskursseista, joiden keinoin asunnottomuutta konstruointiin sosiaalisena ongelmana. Tästä

esimerkkinä Arja Jokisen ja Kirsi Juhilan vuonna 1991 julkaistu tutkimus *Pohjimmaiset asuntomarkkinat*. Riitta Granfelt on omassa väitöskirjassaan vuodelta 1998 tutkinut naisten asunnottomuutta ja nostaa asunnottomuus käsitteen rinnalle kodittomuuden käsitteen. Kodittomuus liikkuu asunnottomuutta syvemmälle ihmisten merkitysmailmaan. Se on enemmän kuin seinät. Kodittomuus on subjektiivinen ja psykososiaalinen ilmiö, joka liittyy marginalisaatioon ja edustaa sen ääripäätä. Kansainvälisissä tutkimuksissa asunnottomuutta on tarkasteltu mm. prosesseina yksilön sijaan (esim. Tosi & Torri 2005; Christensen & Kohl-Nielsen 2005.)

2000-luvulla asunnottomuuden tutkimuksessa on näyttäytynyt arviointitutkimus, jossa palataan asunnottomuuden rakenteelliseen tutkimiseen, koska intressinä on arvioida ja kehittää toimintatapoja, joilla vaikutetaan asunnottomuuteen. Arviointitutkimusta on lähestytty myös etnografisesti ja konstruktionistisesti, mutta painopisteenä on erilaisten palvelukokonaisuuksien toimivuus ja arviointi. Asunnottomuus tutkimuksissa rakentuu rakenteellisena ongelmana, johon asunnottomat itse tuovat omat merkityksensä eri sosiaalisina konstruktiona. Asunnottomuus saa siten ilmiönä moniulotteiset kasvot. (Lehtonen & Salonen 2008, 17.)

Asunnottomuutta on tutkittu paljon eri näkökulmista ja se on aiheena aina ajankohtainen. Kristiina Alppivuori (2018) on laatinut koontin asunnottomuutta käsittelevistä tutkimuksista, toimenpideohjelmista ja julkaisuista, joiden pohjalta olemme lähteneet tutustumaan asunnottomuutta koskevaan ilmiöön. Koonti on ollut osa ”Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn kuntastrategiat – Varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki ”AKU-hanketta. Julkaisuun on koottu yli 60 asunnottomuutta käsittelevää tutkimusta tai artikkelia, joiden antia olemme lopputyössä hyödyntäneet.

Riitta Granfelt on tehnyt uraauurtavaa työtä asunnottomuutta ja kodittomuutta käsittelevissä tutkimuksissaan. Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti (2015) - julkaisussaan hän käsittelee rikostaustaisten asunnottomuusteemaa ja asumissosiaalista työtä. Teoksessaan Granfelt avaa niitä reunaehtoja, joiden rajoissa vankilasta vapautuvat ihmiset pyrkivät elämänmuutokseen. Tutkimuksessaan Granfelt on hyödyntänyt vankilasta vapautuvien miesten kokemuksia ja heidän kanssaan työtä tekevien sosiaalialan ammattilaisten yksilö- ja ryhmäkeskusteluita. Aineiston avulla Granfelt on kuvannut asumissosiaalisen työn lähtökohtia, pyrkimyksiä ja niiden suhdetta rikoksista irtautumisen haasteisiin. Granfelt huomauttaa asunnottomuuden olevan laaja yhteiskunnallinen ongelma,

jossa monet ongelmat, kuten päihde- ja mielenterveys, rikollisuus, kriisit sekä köyhyys, kietoutuvat yhteen. Se on tila, jossa ihminen on hyvin haavoittuvaisessa asemassa.

Granfelt (2015, 10–11) luonnehtii asumissosiaalista työtä relationaaliseksi, jota toteutetaan erilaisissa suhteissa. Asumissosiaalista työtä tehdään yksilö- ja yhteisötason suhteissa sekä yhteiskuntapolitiikan verkostoissa. Asiakas sekä työntekijä vaikuttavat suhteen rakentumiseen institutionaalisten kehysten puitteissa. Pyrkimyksenä on asunnottomuuden ennaltaehkäisy ja sen uusiutuminen auttamalla asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi tavoitteena on edistää asiakkaiden kuntoutumista ja vaikuttaa asunnottomuutta lisääviin riskitekijöihin. Asumissosiaaliseen työhön kuuluu tuen lisäksi myös valvonta ja kontrolli. Työskentelyssä liikutaan toipumisen tukemisen ja haittojen vähentämisen välillä. Toipuminen tulee käsittää laaja-alaisena sosiaalisena prosessina, ei vain toipumisena päihderiippuvuudesta tai mielenterveysongelmista. Haittojen vähentäminen näkyy esimerkiksi asumisen mahdollistamisessa niille asiakkaille, jotka eivät halua tai kykene irrottautumaan vakavasta päihderiippuvuudesta ja rikollisesta elämäntyylistä.

Asumissosiaalinen työ on jalkautuvaa edellyttäen työntekijöiltä laaja-alaista ymmärrystä eri palvelujen toimintakäytännöistä. Sitä toteutetaan eri painotuksin psykiatrisen sairaanhoidon palveluissa, lastensuojelun jälkihuollossa ja rikosseuraamusalalla. Työhön ja sen suuntaviivoihin vaikuttavat voimakkaasti asiakkaan elämäntilanne ja tuen tarpeet. Asumissosiaalinen työ keskittyy sosiaalisiin tilanteisiin ja käytännön asioiden selvittämiseen, kuten erilaisten etuuksien hakemisessa avustamiseen, arjen askareiden hoitamiseen ja viiranomaisasioiden hoidossa avustamiseen. Käytännön asioiden hoitamisen ohella työ voi sisältää keskustelua sensitiivisistä asioista, joka edellyttää työntekijöiltä subjektiivisten merkitystenantojen tunnistamista. Asiakas ei ole työskentelyssä vain toimenpiteiden kohde, vaan tavoitteena on yhteistoimijuus. Asumissosiaalisen työn keskiössä on köyhyyden ja eriarvoisuuden vastustaminen. (Granfelt 2015, 10–12.)

Asumissosiaalinen työ on eettisesti haastavaa ja ristiriitaista. Asunto ensin -periaate on tuonut oman ulottuvuuden itsemääräämisoikeuskysymyksiin, kuten oman tilan hallintaan ja päihteidenkäyttöön. Erityisesti rikostaustaisten asiakkaiden elämää tutkinut Granfelt nostaa esiin asiakkaiden elämänkulun sisältävän usein useita katkoksia ja nopeita siirtymiä, jotka tekevät johdonmukaisesta asumispolun rakentamisesta haastavaa. Työntekijöillä tulee olla valmiutta nähdä katkokset osana polkua ja sietää näköalattomuutta,

keskeytyneitä yrityksiä, väsymystä ja ulkopuolelle jäämistä. Toiveikkuuden säilyttämisen on asumispolulla kulkemisen kannatteleva voima. (Granfelt 2015, 11.)

Asumissosiaalista työtä käsittelevät avaukset ovat osa asunnottomuuden näkyväksi tekemistä, jossa otetaan kantaa yhteiskunnan arvoihin, humanistisen työn oikeutukseen, ihmiskäsitykseen sekä kysymyksiin yhteiskunnan vastuista ja resursseista. Keskeistä on pohtia, miten turvataan jokaiselle inhimilliset olosuhteet ja miten tuotetaan palveluja, jotka huomioivat erilaiset palveluntarpeet ja elämäntilanteet. Tärkeää on saada tietoa asunnottomien arjen reunaehdoista palveluita suunniteltaessa sekä palvelujen soveltuvuudesta. Lisäksi on keskeistä pohtia asumissosiaalisen työn mandaattia; siihen sisältyviä vallan ja velvollisuuksien tematiikkoja. (Väyrynen 2015.)

4 Yhteiskehittäminen jalkautuvan työmallin kehittämistyössä

Yhteiskehittäminen on ajattelu-, suhtautumis- ja toimintatapojen tyyli, jossa näyttävät ainekset fasilitoinnista, avoimesta dialogista, dialogisesta verkostotyöstä, verkostokehittämisestä sekä psykodraaman käytännöistä ja rooliajattelusta. Yhteiskehittäminen on siten kehittämistyötä sekä yhteistä tekemistä. Yhteistekeminen sosiaalisessa kuntoutuksessa eroaa yhteistoiminnasta siten, ettei se perustu annettuun tehtäväjakoon, vaan yhteisen vuorovaikutuksen, tekemisen ja toiminnan kautta luotuihin sosiaalisiin suhteisiin ja prosesseihin. (Hietala ym. 2018, 10; Romakkaniemi & Kataja 2020, 105.)

Yhteiskehittämisen elementit, kumppanuuteen ja dialogisuuteen perustuvat toimintatavat haastavat professioiden perinteistä asemaa institutionaalisen asiantuntijan edustajana, jossa tietty asiantuntijajoukko määrittelee ja ratkoo ongelmia sosiaalisessa kuntoutuksessa. Yhteiskehittämisessä pyritään madaltamaan tätä professoroolien asiantuntijavaltaa. Dialogisuuteen perustuvassa lähtökohdassa ei lukkiuduta professioiden tietämisen ja asiantuntijalähtöiseen totuuteen. Taustalla on sosiaalisen konstruktionismin näkökulma kriittisestä suhtautumisesta tiedon pysyvyyteen, jolloin tieto ymmärretään pysyvän ja objektiivisen tiedon sijasta sosiaalisesti ja kontekstuaalisesti rakentuvana. (Hietala ym. 2018, 21.)

Yhteiskehittäminen tuo erilaiset asiantuntemukset, tietämykset, asiakkaiden kokemustiedon sekä ammattilaisten osaamiseen vuorovaikutukseen. Yhteiskehittämisessä tuodaan erilaisia tietämisen malleja lähemmäksi toisiaan ja muutetaan niiden asemaa suhteessa toisiinsa. Siinä siirrytään asiantuntijatiedosta, objektiivisesta tietämisestä, kohti asiakkaiden ja ammattilaisten kokemustietoa sekä tietoa, joka muuten jäisi katvealueeseen. Jaetun asiantuntemuksen kautta voidaan löytää jännitteitä, joihin ei ole valmiita ratkaisuja. (Hietala ym. 2018,33.) Erilaisten toimintakulttuurien, reiviirien, asiantuntijuuksien sekä valtaasetelmien rikkominen edellyttää yhteisen kielen sekä uudenlaisten asiantuntija-alueiden löytämistä sekä rohkeutta oman ymmärryksen laajentamiseen ja yhteisen tiedonmuodostuksen rakentamiseen. (Romakkaniemi & Kataja 2020, 120.)

Yhteiskehittämistä voidaan sosiaalisessa kuntoutuksessa toteuttaa eri tasoilla. *Mikrotaso* työntekijä ja asiakas yhdessä tutkivat asiakkaan elämäntilannetta ja ratkaisuja ilmeneviin ongelmiin yhdessä eri yhteistyökumppanien kanssa. Valmiiden ratkaisujen ja toimenpiteiden sijaan, ratkaisuja pohditaan yhdessä asiakkaan lähtökohtien, kiinnostusten ja voimavarojen kautta, joka samalla vahvistaa asiakkaan luottamusta palveluihin ja omiin voimavaroihin. Yhteiskehittämisen työote mikrotasolla on nähty vaikuttavan merkittävästi erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen asema sekä sosiaaliset taidot ovat heikentyneet. Lisäksi yhteiskehittämistä voidaan toteuttaa palvelukäytäntöjen tasolla, jossa kokemusasiantuntijalla on merkittävä rooli sillanrakentajana palvelunkäyttäjien ja organisaation välillä. Yhteiskehittämistä voidaan toteuttaa myös rakenteellisella tasolla, yhteiskehittämissyryhmissä ja pajoissa, joiden painopisteenä on palvelujen kehittäminen asiakaslähtöiseen suuntaan. (Hietala ym. 2018, 11.)

Erityisesti sosiaalisessa kuntoutuksessa yhteiskehittäminen voidaan nähdä pyrkimyksenä palauttaa sen sosiaalinen perusta. Vastavuoroisuuteen ja kumppanuuteen perustuva toimintatapa vahvistaa asiakkaiden ja ammattilaisten suhteiden sosiaalista ulottuvuutta. Yhteiskehittämisessä pyritään luomaan tilanteita sekä toimintaa yhteisöllisissä skenaarioissa, jotka perustuvat kollegiaalisuuteen, yksilöiden ja organisaatioiden rajojen sekä työntekijä-asiakas roolijakojen tietoiseen ylittämiseen. Parhaimmillaan ulkopuolinen ei erota kuka keskusteluissa ja toiminnassa on kollega tai asiakas, eikä se ole edes olennaista. (Hietala ym. 2018, 18.; kts, myös Romakkaniemi & Kataja 2020)

5 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

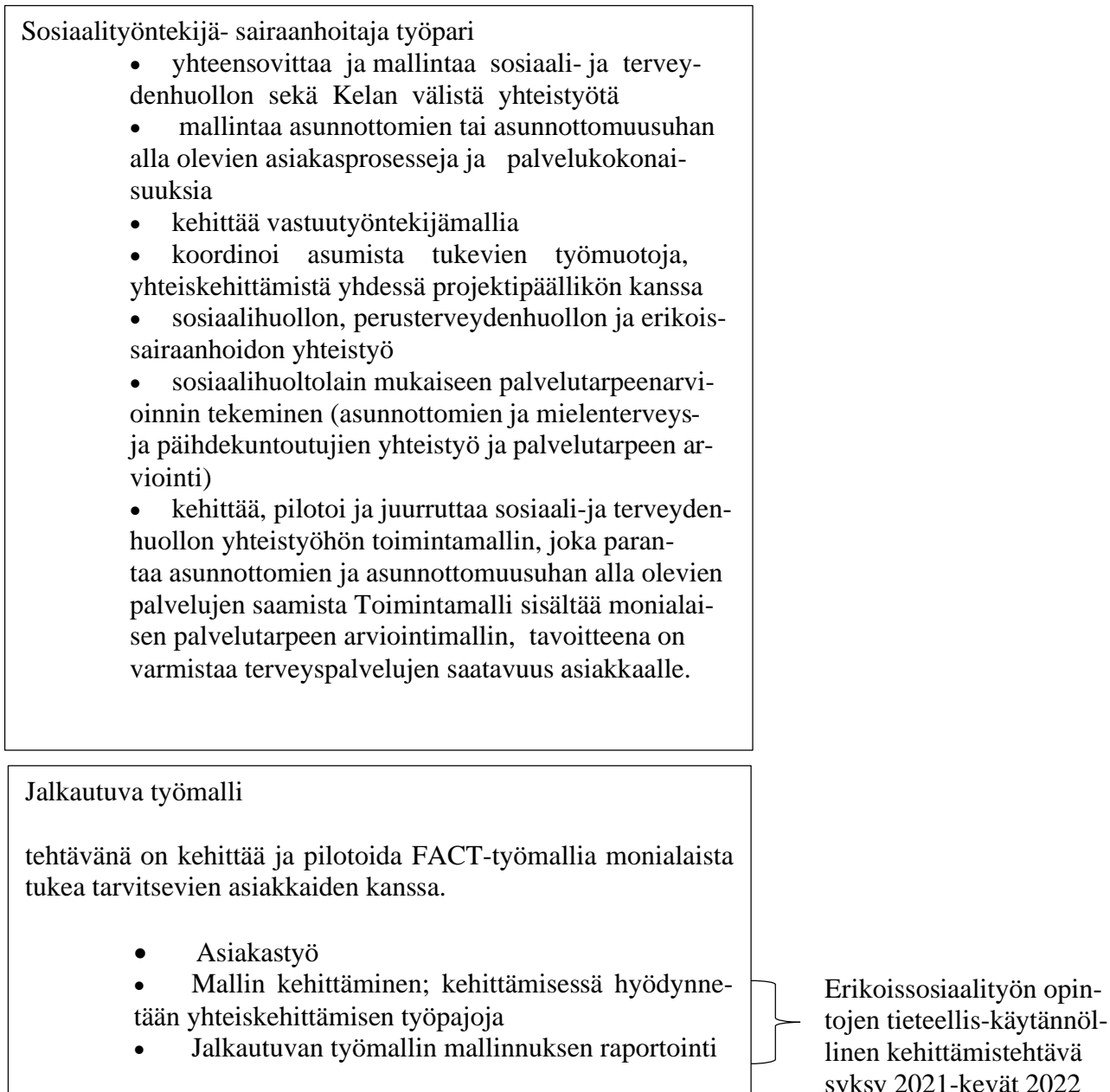
5.1 Tutkimustehtävä

Asunnottomuushankkeen yksi osa on jalkautuvan työmallin kehittäminen Vantaan kaupungin asunnottomuustyöhön. Asunnottomuuden ehkäisyhankkeen yhtenä tavoitteena on kehittää Vantaalle soveltuva moniammatillinen jalkautuvan työn malli. Jalkautuvan työmallin kehittämistä toteutettiin hankkeessa yhteiskehittämisenä, yhteiskehittämisen työpajoissa. Yhteiskehittämisen työpajoissa haetaan vastauksia kysymykseen, millainen on toimivin malli Vantaan kaupungin jalkautuvassa asunnottomuustyössä. Lopputyömme kytkeytyy osaksi Vantaan kaupungin asunnottomuushankkeen jalkautuvaa työmallia sekä sen kehittämistyötä. Tehtävämme on kuvata, miten Vantaan kaupungin jalkautuvaa työmallia mallinnetaan yhteiskehittämisen työpajoissa.

5.2 Toimintatutkimuksellinen orientaatio

Erikoissosiaalityöntekijän koulutusohjelmaan kuuluva lopputyömme on käytännöllis-tieteellinen kehittämistehtävä. Jalkautuva työmalli on osa Vantaan kaupungin asunnottomuushanketta ja lopputyömme rajautuu tarkastelemaan mallinnusta, jota toteutetaan yhteiskehittämisen työpajoissa. Kuvioon 1. on tiivistetty Asunnottomuushankkeen toimintakokonaisuus ja eritelty tutkimuksemme kohde hankkeen osana.

Asunnottomuushanke 2020-2022

Kuvio 1. Sosiaalityön erikoistumisopintojen paikantuminen asunnottomuushankkeen jalkautuvaan työmalliin.

Lopputyötä toteutettiin toimintatutkimuksellisella otteella hyödyntäen tutkimuskirjallisuutta ja jalkautuvan työmallin kehittämisen prosessissa tuotettua tietoa laadukkaasta palvelusta. Toimintatutkimukselle tyypillistä on sen kaksoisluonne: Siinä on tarkoitus tuoda uutta tietoa toiminnasta, mutta samalla kehittää sitä. Siinä korostuu samanaikaisesti toiminnan kehittämisen, että tiedonmuodostuksen symbioosi. Toimintatutkimuksen avainkäsitteitä ovat *reflektiivisyys*, *tutkimuksen käytännönläheisyys*, *muutosinterventio* sekä *ihmisten osallistuminen*. Toimintatutkimuksessa tutkija ei jää tarkkailijan rooliin, vaan osallistuu aktiivisesti toimintaan. Toimintatutkijan tehtävänä on osallistuminen

aktiivisesti tutkimuskohteen toimintaan ja kehittää sitä omalla panoksellaan. Tutkijalla menee siten huomattava osa ajasta keskusteluihin ja kokouksiin, joissa tutkittavaa toimintaa suunnitellaan ja arvioidaan. Toimintatutkija voi tulla yhteisön ulkopuolelta tai olla työyhteisön jäsen. Oleellista on tuottaa uutta tietoa ja saattaa se julkiseksi. (Heikkinen & Jyrkämä, 1999, 32-42.)

Hanke ja lopputyömme kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa. Lopputyömme kulkee hankkeen rinnalla ja osallistuimme kehittämistyöhön ja mallintamisen analysointiin tukien siten hankkeessa tehtävää työtä. Osallistuimme yhteiskehittämisen työpajoihin tasavertaisina osallistujina muiden osallistujien kanssa tuoden työpajaan sosiaalityön näkemystä. Olimme mukana toiminnassa aktiivisesti. Toimimme hankkeessa ensisijaisesti Vantaan kaupungin asumisen sosiaalityöntekijöinä, mutta myös opintojemme kautta tutkijoina toimintatutkimuksen työotteen mukaisesti. Kaikkien toimijoiden yhteinen tiedonmuodostus oli yhteiskehittämisen fokuksena. Lopputyössämme kootaan yhteen tutkimustietoa sekä yhteiskehittämisen työpajoissa tuotettua tietoa. Lopputyömme siten tukee hankkeen työtä ja on osa sen lopullista raportointia.

5.3 Tutkimusaineisto ja analyysitapa

Tutkimusaineistona hyödynsimme hankkeessa laadittuja kaavioita sekä yhteiskehittämisen työpajoissa tuotettua materiaalia sekä siellä käytyjä keskusteluja. Emme suoraan haastatelleet ketään emmekä keränneet asiakastietoja. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytimme laadullista sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2017). Työpajojen analyysissä sisällönanalyysi sekä toimintatutkimus kietoutuivat toisiinsa. Työpajojen jälkeen sekä prosessin edetessä tutkijoina kävimme läpi työpajojen keskusteluja, muistioita ja työpajoissa tuotettua materiaalia (Flinga-alustat, toimintamallikaaviot, muistiot) ja nostimme esiin teemoja, jotka olivat oleellisia. Sisällönanalyysin myötä saimme kirjoitusvaiheessa nimettyä ja käsitteellistettyä työpajoissa esiin nousseita teemoja.

5.4 Eettiset kysymykset

Koko hankkeen kehittämistyössä sekä lopputyössämme noudatimme hyvän tieteellisen käytännön periaatteita, joita ovat rehellisyys, huolellisuus, tarkkuus sekä eettisesti kestävä tiedonhankinta käytännöt. Työssämme kunnioitimme itsemääräämisoikeutta, vahingon välttämistä sekä tietosuojaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Jalkautuva tiimi työskentelee kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten kanssa. Asiakkaan ja työntekijän suhteeseen liittyy aina valta-asetelma ja suhde on epäsymmetrinen. Epäsymmetrinen suhde voi synnyttää eettisiä ristiriitoja tutkimuksen toteuttamiseen sosiaalipalvelujen kontekstissa. Asiakas voi kokea velvollisuutta osallistua tutkimukseen tai pelkää kieltäytymisestä koituvan haittaa palvelun saamiselle. Tämän, sekä lopputyön laajuuden vuoksi, rajasimme hankkeen kohderyhmän kokemusten kartoittamisen ulkopuolelle, vaikka näkökulmana se onkin erittäin merkityksellinen. Lopputyösämme asiakkaiden näkökulmat otettiin huomioon kokemusasiantuntijoiden avulla.

Työskentelemme Asumisen sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen toimintayksikössä, johon lopputyömme myös kohdistuu. Tiedostimme kaksijakoisen roolimme; olimme sekä sosiaalityöntekijöitä että tutkimuksen laatijoita. Lopputyömme on kuitenkin vahvasti toimintatutkimuksellinen, joka siten perustelee positiotamme. Toimintatutkimus nivoo käytännön ja tutkimuksen yhteen. Siinä sekä tutkitaan että pyritään aktiivisesti vaikuttamaan vallitseviin käytäntöihin. Keskeistä on tutkimuksen tekijöiden aktiivinen rooli tutkimuksessa. Olennaista on yhteistyö ja toiminnan toteuttaminen tutkimisen ohella. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Olimme informoineet asunnottomuushankkeen työntekijöitä lopputyömme aiheesta jo hankkeen alusta lähtien sekä käyneet teemaan liittyviä keskusteluja toimintayksikön johdon kanssa. Vantaan kaupunki myönsi meille tutkimusluvan 1.6.2021. Yhteiskehittämisen pajoihin osallistuville hankkeen projektipäällikkö lähetti teams-kutsut sekä tietoa työpajan tarkoituksesta ja lopputyöstämme (liite). Kutsussa kerrottiin, että osallistuminen oli vapaaehtoista eikä kieltäytymisestä / osallistumisesta koidu haittaa osallistuvalla. Lopputyöhön ei kerätty yksittäisen työpajaan osallistuvan kommentteja, henkilötietoja eikä lopputyössä nimetty, keitä työpajoihin on osallistunut, ainoastaan edustuksen organisaatio / tulosityksikkö. Osallistujille kerrottiin, ettei kieltäytyminen vaikuta myöhemmin Asumisen sosiaalityön palvelun laatuun tai kohteluun. Osallistumalla yhteiskehittämisen työpajaan, osallistuja antoi suostumuksen työpajoissa tuotetun materiaalin hyödyntämiseen lopputyösämme. Keskeistä oli lisäksi vahingon välttäminen. Työstämme ei saanut koitua haittaa tutkittaville tai sidosryhmille eikä se saanut kuormittaa työntekijöitä, kokemusasiantuntijoita eikä asiakaskuntaa.

6 Jalkautuvan työotteen mallinnus

Asunnottomat ovat usein palveluiden ulkopuolella, heidän etsimisensä ja saattaminen palveluihin on tarpeen (Karppinen 2019, 9). Jalkautuvan tiimin asiakkaat ovat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia; päihde- ja mielenterveysongelmaisia, maahanmuuttajia, nuoria ja vankilasta vapautuvia. Hankeen jalkautuvassa työssä tavoitteena on tavoittaa palveluiden ulkopuolella olevat asunnottomat tai asunnottomuusuhan alla olevat ihmiset. Asiakkaita tulee suoraan kadulta, yhteistyökumppanien toimesta tai yksityishenkilöiden kautta. Työntekijät jalkautuvat alueille ja matalan kynnyksen paikkoihin. Jalkautuvassa tiimissä on käytössä myös päivystyspuhelin. Työntekijät tapaavat asiakkaita mahdollisuuksien mukaan heidän omassa ympäristössään.

Asiakkaita neuvotaan ja ohjataan tavattaessa sekä varataan tarvittaessa mahdollisimman nopeasti aika tarkemman elämäntilanteen kartoittamiseksi. Jalkautuvassa tiimissä käytetään FACT-työmallin mukaisesti kaikki aktiivisessa asiakkuudessa olevat asiakkaan läpi kerran viikossa. Tähän asiakastiimiin osallistuu jalkautuvan tiimin työntekijöiden, projektipäällikön ja johtavan sosiaalityöntekijän lisäksi hankkeen sairaanhoitaja-sosiaalityöntekijä työpari. Tiimissä seurataan ja arvioidaan asiakasprosessia sekä suunnitellaan jatkotoimenpiteet sekä sovitaan kuka/ketkä asiakkaan kanssa työskentelevät. Asiakkaan elämäntilanne kartoitetaan huolellisesti ja hän saa konkreettisesti tukea asioidensa hoitamiseen yksilöllisen tilanteensa mukaisesti. Moniammatillisen tiimin ammattitaito on asiakkaan elämäntilanteen ja hänelle sopivien palveluiden kartoittamisessa ja niihin ohjaamisessa tukena. Asiakkaan rinnalla kuljetaan, kunnes hänet on saatettu hänen tarvitsemansa tuen piiriin.

Jalkautuva tiimi on kohdannut myös asiakkaita, joilla on jo käynnissä olevia asiakkuuksia eri palveluissa. Heitä on ohjattu ja tarvittaessa saatettu takaisin jo olemassa olevien palveluiden piiriin. Lisäksi on luotu ja vahvistettu luottamusta palvelujärjestelmää kohtaan sekä toivoa asioiden järjestymiseksi.

6.1 Yhteiskehittämisen työpajat

Jalkautuvaa työtettä lähdettiin alusta asti kehittämään yhteiskehittämisen keinoin siten, että mukana kehittämistyössä olivat organisaation johto, esimiehet, työntekijät ja kokemusasiantuntija sekä muut hankkeen kannalta oleelliset toimijat. Työskentely toteutettiin työpajoissa, joita pidettiin yhteensä neljä vuoden 2021 aikana ja yksi toteutetaan huhtikuussa 2022. Kestoltaan pajat olivat kolme tuntia. Koronapandemian vuoksi työpajat toteutettiin etäyhteyden avulla.

Työpajoihin osallistui yhteensä 27 henkilöä. Kaikilla osallistuneilla oli kytkös asunnottomuusteemaan, kuten kokemusasiantuntijan, työntekijän tai organisaation johdon näkökulmasta. Osallistuimme työpajoihin sekä organisaation edustajina että tutkielman laatijoiden roolissa. Työpajoja fasilitoi organisaation ulkopuolinen yhteiskehittämisen ammattilainen Reijo Kauppila. Fasilitaattorin tehtävänä oli keskustelemaan ilmapiirin luominen ja tukea tasaveroisen keskustelurakenteen muodostamista. Fasilitaattori aloitti keskustelut, kokosi yhteen käytyjä teemoja sekä jakoi puheenvuoroja. Koska työpajat toteutettiin etäyhteydellä, toi tämä osaltaan haasteita vuorovaikutuksen syntymiseen, jonka vuoksi fasilitaattorin merkitys korostui. Fasilitaattoria tarvittiin mm. keskustelujen käynnistämiseen, sekä hän esitteli yhteiskehittämisen periaatteita.

Työpajoissa pidettiin muistiota. Muistioiden kirjaaminen auttoi muistamisessa, mitä edellisessä työpajassa oli käsitelty sekä toimi apuna teemojen jatkokehittämisessä. Koska työpajat olivat vapaaehtoisia ja toisinaan kokoonpano vaihteli, toimivat muistiot tiedonvälittäjinä poissaolleille. Jokaisesta työpajasta nostimme esiin teemaideoita, joita käsiteltäisiin seuraavassa työpajassa. Työpajojen välissä hanketta jatkuvasti kehitettiin käytännöntyön ohella, kuten asiakastyössä ja erilaisissa kokouksissa.

6.1.1 Työpaja I: Tutustuminen

Ensimmäisen työpajan tarkoituksena oli herätellä osallistujia aiheen pariin ja tutustua toisiinsa. Työpajan aluksi kerrottiin hankkeesta ja erityisesti jalkautuvasta tiimistä sekä tavoitteista. Lisäksi esiteltiin organisaation johdon terveiset ja yhteiskehittämisen soveltuvuus kaupungin strategiaan tavoitteisiin. Yhteiskehittäminen oli suurimmalle osalle vierasta, joten työpajassa vallitsi hieman hämmentynyt ja utelias tunnelma. Moni odotti

konkreettista asiasisältöä, jonka pohjalta työtä kehitettäisiin. Muutama osallistuja mietti-kin ääneen, mitä ja miten työpajassa on tarkoitus toimia.

Ammattilaista voi hämmentää yhteiskehittämisessä se, että toisin kuin tehtäväjakoon perustuvassa toimintatavassa, yhteiskehittämisessä ei pyritä ylläpitämään tarkasti määriteltyjä tehtäviä tai hyödyntämään valmiita ratkaisu-, ajattelu- ja toimintatapoja. Sen sijaan painopisteenä on yhteinen vuorovaikutus, jossa avataan uusia näkökulmia. Tämä rikastuttaa jokaisen yhteiskehittämiseen osallistuvan kokemuksia, tehtäviä, roolia ja osaamista. Ammattilaisten tietoperusta laajenee ammatillisesta asiantuntijaroolista erilaisia asiantuntemuksia – niin kokemus- kuin tietoasiantuntemuksia – huomioivaan osaamiseen. Yhteiskehittäminen edellyttää ammattilaisilta rohkeutta toimia uudentlaisissa rooleissa ja sietää epävarmuutta ja luottaa vuorovaikutuksen myötä syntyvään muutokseen. (Hietala ym. 2018, 10.)

Yhteiskehittämistä toteutettiin vuorovaikutuksessa, mutta apuna käytettiin myös luovia tekniikoita, kuten Flinga-alustaa (kuvio 2), johon listattiin näkemyksiä, ja jonka materiaalista käytiin pienryhmäkeskusteluja.

(Kuvio 2: Flinga työalusta yhteiskehittämisen työpajojen työmenetelmänä)

Flingan avulla hahmoteltiin, millainen suhde osallistujilla on hankkeeseen. Flinga toi näkyväksi sen, mistä näkökulmasta jokainen osallistuja hanketta tarkasteli. Kun osallistujat alkoivat keskustella aiheesta, he lähestyivät kutakin teemaa omista lähtökohdistaan ja toivat esiin ajatuksia, jotka edustivat erilaisia näkökulmia aiheeseen. Dialogisuuden

näkökulmasta keskusteluaihe oli keskellä ja osallistujat aiheen ympärillä, jolloin se näyttyi jokaiselle katsojalle hieman erilaisena. Työpajojen tarkoituksena oli saattaa jokaisen osallistujan ääni kuuluviin ja käsitellä aiheita erilaisista näkökulmista. Jokaisen osallistujan kuulluksi tuleminen vahvisti osallisuutta, joka on yhteiskehittämisen perusidea. (Hietala ym. 2018, 12, 32.)

Ensimmäisessä yhteiskehittämisen työpajassa keskusteltiin asunnottomien / asunnottomuusuhan alla olevien tarpeista, haasteista sekä iloa tuottavista asioista. Toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen keskusteltiin asiakastarpeisiin vastaamisesta. Keskusteltiin lisäksi kodin ja vuorovaikutuksen merkityksestä asunnottomuustyössä. Tutkijaroolissa paikansimme keskusteluista seuraavia teemoja seuraavaan työpajaan:

Teemaideoita seuraavaan työpajaan:

- yhteiskehittämisen työtöteen periaatteiden esittäminen ja työskentelytapaan tutustuminen
- asiakastarpeiden ja palvelujärjestelmän kohtaaminen

6.1.2 Työpaja II: Asiakastyön jännitteet

Fasilitaattori alusti edellisessä työpajassa nousseita asiakastarpeita hyödyntäen Erik Alldartin hyvinvoinnin ulottuvuuksia (loving, having, being, doing), joiden pohjalta käytiin keskustelua. Jäsennyksen pohjalta käytiin keskustelua palveluverkostossa olevien toimijoiden suhteista. Pohdimme, miten kohdataan asiakkaat palveluissa ja tuetaan asiakkaiden kiinnittymistä palveluihin ja yhteiskuntaan.

Keskusteluiden perusteella todettiin jännitteinen relaatio asiakkaiden, palveluiden ja jalkautuvan työmallin kesken. Tarkasteltaessa tätä suhdetta tarkemmin, fasilitaattori paikansi kaksi jännitettä, jotka ovat *hankkeen suhde sosiaalityön organisaatioon* ja *asiakkaiden suhde palveluihin*, jotka vaikuttavat asunnottomuustyössä ja palveluihin hakeutumisessa. Asunnottomat ja asunnottomuusuhan alla olevilla ihmisillä on yksilöllisiä tarpeita. Heillä voi olla epäonnistuneita kokemuksia viranomaisista, ja nämä kokemukset haittaavat palveluihin pääsyä. Pohdintaa herätti jalkautuvan työn mahdollisuudet vastata jännitteistä johtuviin haasteisiin asiakkaiden ja palveluiden välillä. Jalkautuvan työmallin tehtävänä nähtiin kuilun kaventaminen asiakkaiden ja palvelujärjestelmän välillä. Jalkautumisen merkitys asunnottomuustyössä ja sillanrakentajana palveluihin korostui. Eräs

keskeinen jännite kehittämistyössä oli, miten saadaan asiakkaat alueen sosiaalityön piiriin ja, miten jalkautuva työ voi tukea sosiaalityötä asunnottomuustyössä. Aikuissosiaalityön suuret asiakasmäärät ja toisaalta pelko 'hankeähkystä', asettavat myös haasteita asiakasohjauksille.

Toisen työpajan lopuksi jalkautuvan työn työntekijät kävivät keskustelua, mihin suuntaan seuraavaksi hankkeessa edetään, ja mitä kokeillaan seuraavaksi. Pohdimme soveltuvia tapaamispaikkoja ja todettiin tarve matalankynnyksen päiväkeskukselle. Sininauhasta työpajaan osallistuja kertoi, että he ovat hakeneet Stealta rahoitusta Vantaalle päivätoimintakeskuksen perustamiseksi ja kaupunki on hankkeessa mukana. Muutoin pajassa ei käyty keskustelua matalan kynnyksen kohtaamispaikoista, vaikka työtä pyritään tekemään mahdollisimman kynnyksettömästi asiakkaita tavoittaen heidän ympäristössään.

Luottamuksen rakentamiseen tarvitaan aikaa ja asiakkaiden kohtaaminen on jalkautuvan työmallin keskiössä. Asiakkaita tavataan mm. ulkona ja julkisissa tiloissa. Tähän liittyy toisaalta jalkautuvan työmallin paradoksi, joka pajassa nousi esiin; Koska asiakaskunta on pääsääntöisesti asunnottomia, joiden elinympäristö ei ole stabiili, mihin jalkautuva työ oikein jalkautuu? Voidaanko siis jalkautua asiakkaiden luokse, vai jalkautuvatko asiakkaat kuitenkin lopulta hankkeen luokse?

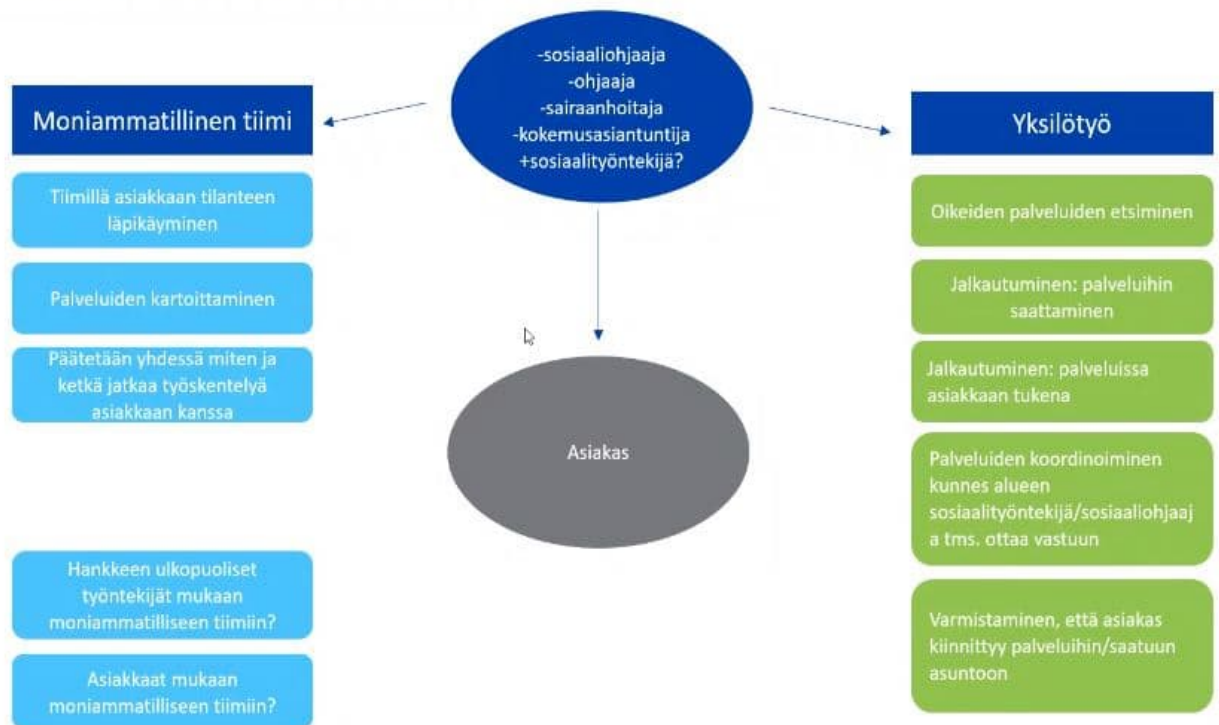
Teemaideoita seuraavaan työpajaan:

- hankkeen toimintamallin edistäminen
- asiakasprosessi sujuvuus palveluiden nivelvaiheessa

6.1.3 Työpaja III. Saattaen vaihdettava

Työpajan aluksi esiteltiin hankeen sen hetkinen toimintamallikaavio (kuvio 3), jota on työpajojen ulkopuolella työstetty. Keskustelua käytiin erityisesti siitä näkökulmasta, miten asiakas liikkuu hankkeessa yksilötyön ja moniammatillisen tiimin välillä.

TOIMINTAMALLI

Nieminen Harri

(Kuvio 3. Jalkautuvan työmallin toimintamalli syksyllä 2021)

Työpajassa käytyjen keskusteluiden mukaan eri toimijoita on, mutta yhteistyötä voisi edelleen tiivistää ja kehittää. Keskusteltiin saattaen vaihtaen työmallista jalkautuvan työn ja sosiaalityön välillä. Jalkautuvan työn kannalta yhteistyötä voisi vielä rakentaa esimerkiksi lastensuojelun ja perhepalvelujen kanssa. Lisäksi kolmannen sektorin toimijat ovat keskeisessä roolissa. Sektoripohjainen palveluverkosto tuottaa rajapintoja, jotka lisäävät jännitteitä yhteistyöhön. Työpajaan osallistuvilla oli kokemus, että yhteistyökumppanin näkemys asiakkaiden tarpeista vaihteli tai asiakkaiden tarpeita ei riittävästi aina tunnisteta. Lisäksi palveluihin pääsyä haittaa myös osaltaan pitkät jonot ja osan palveluiden

korkeat kriteerit. Yhteistyökumppaneiden toimintatapojen opettelu sekä tutuus edistävät kokemusten mukaan yhteistyötä.

Palveluverkoston ollessa laaja ja hajallaan, edellyttää tämä jalkautuvan työn työntekijöiltä laajaa kokonaisuuksien hallintaa sekä palveluiden koordinoitua. Jalkautuva työmalli nähtiin siltana asiakkaan ja kunnan palveluiden välillä. Palveluihin hakeutumisessa jalkautuvan työmallin tehtävä on lisäksi toimia kulttuuritulkkinä asiakkaan ja viranomais-toimijan yhteistyössä. Analyysimme mukaan jalkautuvan työmallin tehtävänä on siten asiakkaan ja sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteen saattaminen, sekä monitoimijaisen verkostotyön vahvistaminen osallisuutta ja eri toimijoiden yhteistyötä korostamalla.

Lisäksi keskeisenä teemana oli, miten jalkautuvan työmallin moniammatillista arviota voitaisiin paremmin hyödyntää aikuissosiaalityössä. Erityisesti kokemusasiantuntijoiden tietoa tulisi vahvistaa, koska heidän vertaisroolinsa tukee asiakkaiden ääntä sekä tuo arvokasta kokemustietoa ammatillisen tiedon rinnalle osaksi palveluiden kehittämistä. Jalkautuvassa työssä kerätty tieto tukee peruspalveluiden asiakastyötä. Työryhmässä pohdittiinkin, voisiko moniammatillista arviota asiakkaan tilanteesta hyödyntää tehokkaammin esimerkiksi asiakkaan palvelutarpeen arvioissa. Kuten todettu asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla olevien tarpeet ovat moninaiset ja tämä asettaa vaateita palvelujärjestelmälle. Työpajaan osallistuneiden mukaan tarvitaan joustavuutta hankkeen asiakkaiden palveluihin pääsyssä.

”Hankalaa kun palveluihin pääsy kestää ja hanke joutuu kannattelemaan, irrottautuminen siten haastavaa. Asiakassuhde ehtii syventyä pitkässä kannattelussa, asiakas kokee luukuttamisena asiakkuuden vaihtumisen ja uudelleen aloittamisen.”

(Työpajaan osallistunut)

Työpajassa pohdittiin, miten asiakkaiden saattaen vaihtaen -mallia palveluissa voitaisiin tehostaa. Yhtenä vaihtoehtona esiteltiin yhteyshenkilöistä sopiminen eri tahojen kanssa. Työpajan lopuksi palattiin vielä toimintamallikaavioon, jonka pohjalta keskusteltiin asiakasprosessista. Keskustelussa käsiteltiin seuraavia teemoja:

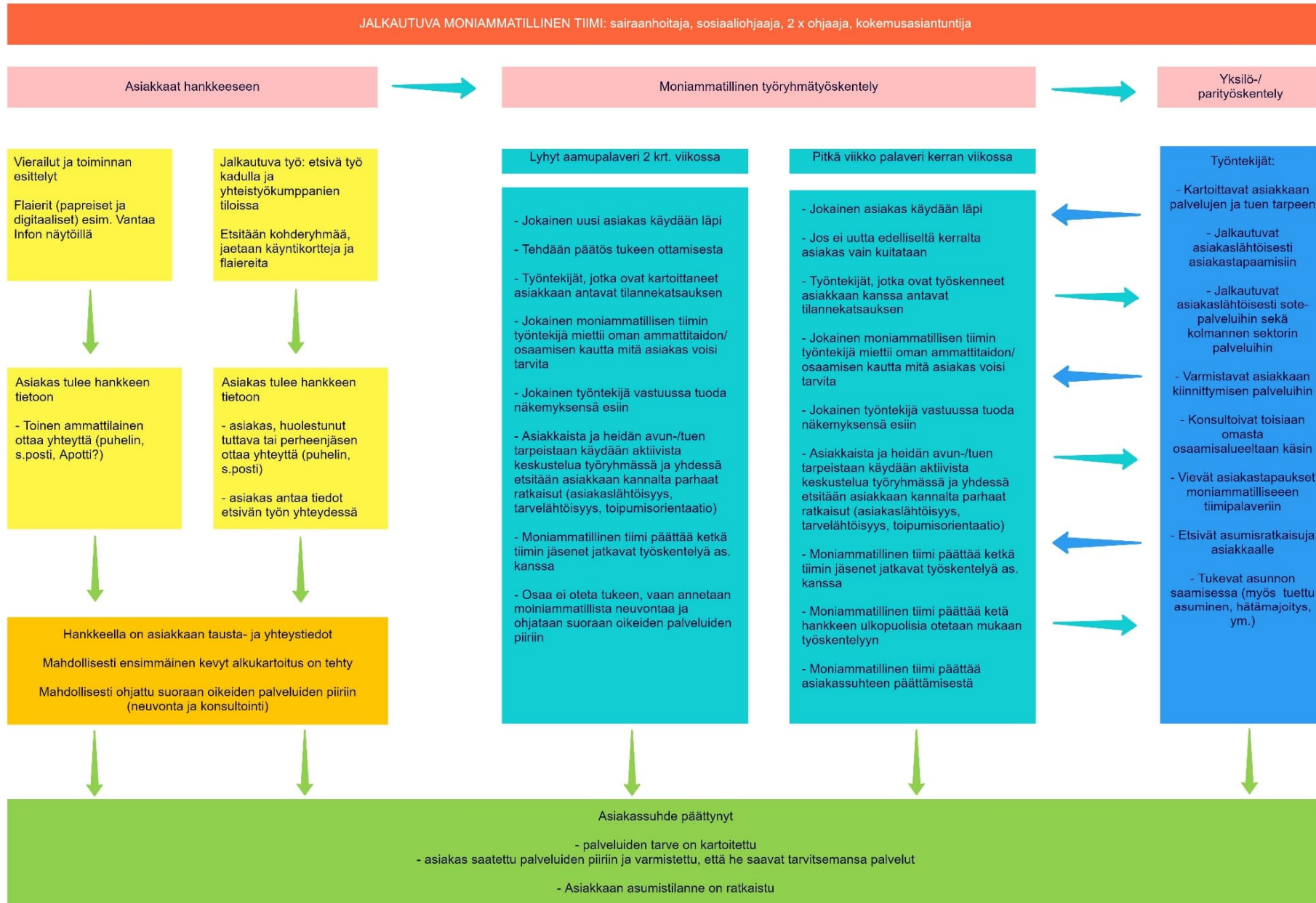
- asiakkaan kiinnittyminen palveluihin
- asiakasprosessin kesto
- asiakassuhteen päätyminen
- hankkeessa asiakkaasta kerätty moniammatillinen tieto palvelutarpeen arvioon

Teemaideoita seuraavaan työpajaan:

- yhteistyö sosiaalityön kanssa; Aikuissosiaalityö ja Asumisen sosiaalityö
- hankkeeseen oma sosiaalityöntekijä?

6.1.4 Työpaja IV: Yhteistyön kehittäminen

Neljännän yhteiskehittämistyöpajan teemana oli ammattilaisten välinen yhteistyö. Mukaan oli kutsuttu uusina osallistujina aikuisten ja nuorten palveluista työntekijöitä. Työpajan aluksi esiteltiin hankkeen ja jalkautuvan tiimin tämänhetkinen toimintamalli. Toimintamalliin on kuvattu asiakas- ja toimintamalliprosessia. (kuvio 4, Toimintakaavio, Harri Nieminen 23.11.2021).

Edellisessä työpajassa pohdittiin, onko palvelutarpeen arvioinnin aloittaminen jo jalkautuvassa tiimissä perusteltua, ja voidaanko hankkeessa luoda uusia yhteistyökuvioita myös aikuissosiaalityöstä katoavien asiakkaiden tavoittamiseksi. Keskustelujen perusteella todettiin sosiaalityöntekijän tarve jalkautuvaan tiimiin palvelutarpeen joustavan ja riittävän nopean aloittamisen sekä asiantuntemuksen vuoksi. Tavoitteena on kokeilla, soveltuuko palvelutarpeen moniammatillisen arvioinnin aloittaminen jalkautuvan tiimin työmalliin, ja miten ohjaus sen loppuvaiheessa suoraan asiakkaan tuen tarpeenmukaiseen sosiaalityön yksikköön onnistuu.

Jalkautuvan tiimin työn mallinnuksessa arvioidaan sosiaalityöntekijän tarpeen lisäksi se, tarvitaanko virassa vai toimessa oleva sosiaalityöntekijä. Aiemmasta Vantaan kaupungin asiakasprosessista poiketaan siten, että hankkeesta voidaan ohjata suoraan Asumisen sosiaalityön palveluihin. Kaikkien uusien asiakkaiden palvelutarpeen arviot on aiemmin laadittu Aikuisten tai nuorten sosiaalityössä. Asumisen sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen yksikkö tarjoaa erityispalvelua asiakkaille, joilla on pitkäaikainen tuetun asumisen tarve.

Työpajan keskusteluissa korostui sosiaalityöntekijän tarve jalkautuvan tiimin tukena. Aikuisten sosiaalityöstä nostettiin esiin joustavan ja notkean palvelun esteeksi ajanvarausjärjestelmien kankeus ja suuret asiakasmäärät. Työpajassa nostettiin keskusteluun myös moniammatillisuuden peruslähtökohta sote-uudistuksessa sekä liikkuvatyö, asiakkaan luokse meneminen. Pajassa keskusteltiin siitä, että miten nyt kehitettävä malli jatkossa saadaan sujuvasti nykyisiin asiakasprosesseihin. Todettiin, että jalkautuva tiimi voi toimia asiakkaan tukena, kun asiakas odottaa sosiaalityöhön pääsyä. Lisäksi pohdittiin, mitä kaikkea sinä aikana voidaan tehdä asiakkaan hyväksi. Keskustelun lopuksi yhteisesti todettiin, että monet asiat voidaan tehdä asiakaslähtöisemmin ja joustavammin, jos niistä sovitaan yhteisesti. Rakenteiden tulisi tukea eikä estää asiakaslähtöistä, joustavaa työskentelyä.

Teemaideoita seuraavaan työpajaan:

- miten sujuvoitetaan asiakasprosessia sosiaalityöhön
- hankkeen jälkeinen malli
- lopputyömme luettavaksi osallistujille

6.1.5 Työpaja V: Yhteiskehittämisen työpajojen yhteenveto

Alkuperäisen suunnitelman mukaisesti viimeinen työpaja oli suunniteltu toteutettavaksi 22.3, mutta suunnittelupalaverissa päädyttiin siirtämään se huhtikuulle. Koska lopputyömme palautetaan ennen kyseistä työpajaa, esittelemme tässä luvussa suunnitelman viimeisen yhteiskehittämisen työpajan toteuttamisesta. Viimeiseen yhteiskehittämisen työpajaan kutsutaan kaikki aiempiin pajoihin osallistuneet. Lopputyömme jaetaan työpajakutsun yhteydessä osallistujille.

Jalkautuvan työn tiimissä aloitti sosiaalityöntekijä helmikuussa 2022. Viimeinen työpaja toimii yhteenvetona, jossa esitellään kehittämistyön tuloksena luotu jalkautuvan työn malli. Lisäksi työpajassa tarkastellaan yhteistyötä sosiaalityön kanssa, jalkautuvan työmallin saattaen vaihtaen -mallin toimivuutta palvelutarpeen arvioinnissa ja moniammatillisen tiimin hyödyntämistä palvelutarpeen arviointiprosessissa.

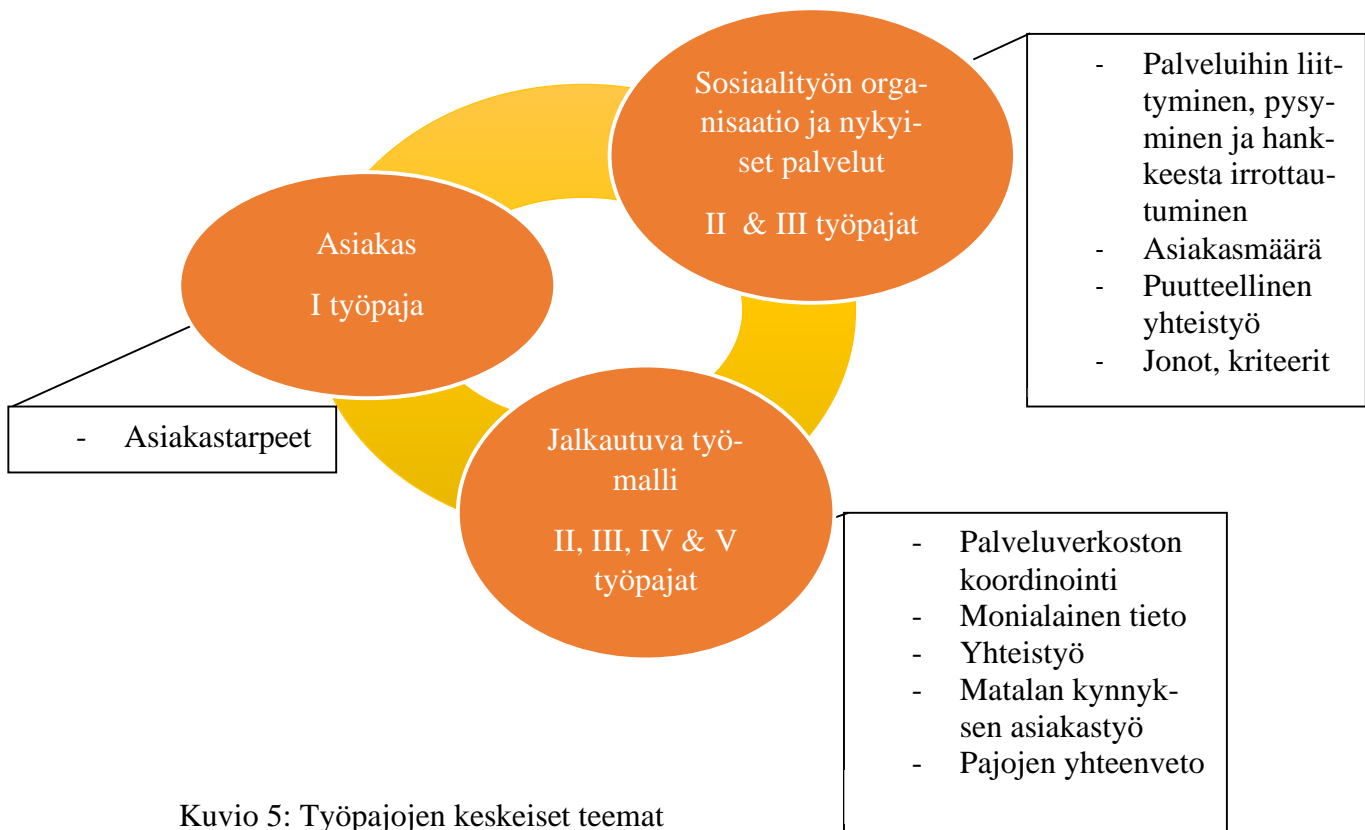
V yhteiskehittämisen työpajassa käsiteltävät teemat:

- Jalkautuvan työn malli
- Palvelutarpeen arviointiprosessin sujuvuus jalkautuvassa tiimissä ja sosiaalityön välillä
- Yhteistyön sujuvuus hankkeen ja eri toimijoiden kesken

Jalkautuva tiimi on sopinut yhteyshenkilöt aikuisten sosiaalityön yksiköistä ja heidän kanssaan aloitetaan yhteistyötapaamiset maaliskuun aikana. Tapaamisten tavoitteena on tukea yhteistyön sujuvuutta palvelutarpeen arvioinnin lisäksi muussakin tehtävässä yhteistyössä. Lisäksi luodaan sujuvat käytännöt konsultointiin ja yhteydenpitoon, jotta asiakkaiden tilanteisiin voidaan vastata mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

7 Yhteiskehittämisen jalkautuvan asunnottomuustyön malli

Työpajojen materiaalin ja keskusteluiden perusteella laadimme oheisen toimijoiden suhteita kuvaavan kartan (kuvio 5). Olemme toimijoiden kohdalle merkinneet työpajat, joissa niitä tarkemmin käsiteltiin.

Kuvio 5: Työpajojen keskeiset teemat

Työpajojen keskusteluja analysoimalla laadimme kaavion keskeisistä teemoista, joita yhteiskehittämisen vuorovaikutuksessa nousi. Ensimmäisessä työpajassa keskityttiin asiakasnäkökulmaan sekä moninaiisiin asiakastarpeisiin. Yhteistyötä pyritään kirkastamaan nykyisten sosiaalityön palveluiden ja jalkautuvan työmallin kesken asiakaslähtöisesti. Palvelujärjestelmän tunteminen ja yhteistyö koetaan tärkeäksi tekijäksi asiakkaiden auttamistyössä. Jalkautuva työmalli nähdään siltana asiakkaan ja sosiaalityön välillä. Jalkautuva työmalli auttaa asiakkaita oikeiden palveluiden piiriin. Luottamuksen rakentuminen auttamisjärjestelmiin nähdään myös tärkeänä osana jalkautuvan työmallin työtä. Asunnottomuuden ehkäisyhanke on myös paikannut palveluverkoston. Aikuissosiaalityön suuret asiakasmäärät sekä jonotus aiheuttavat tarpeen jalkautuvan työmallin kannattelevalle tuelle.

Yhteistyössä eri toimijoiden välillä esiintyy myös jännitteitä. Uhkana koetaan asiakasmäärän lisääntyminen eikä nykyinen sektoroitunut palvelujärjestelmä tarjoa mahdollisuuksia joustavaan asiakastyöhön. Tämän nähdään nakertavan asiakaslähtöisyyttä. Marjo Romakkaniemen ja Kati Katajan mukaan (2020, 120) moniammatillisen yhteistyön asiakasohjauksen haasteet liittyvät rakenteellisiin ongelmiin, kuten viranomaisten keskinäisen vuorovaikutuksen puutteisiin, tietojen vaihdon käytänteiden puutteisiin, salassapitosäännösten erilaisiin tulkintoihin, palveluiden koordinaation ongelmiin, työntekijöiden vaihtuvuuteen ja kiireeseen. Ongelmat voivat liittyä myös työpaikkakulttuuriin, yksin työskentelemisen perinteeseen, toisten vastuiden, roolien, työn ja työprosessien huonoon tuntemiseen, erilaisiin ajattelutapoihin ja kieleen. Ohjausta näyttää määrittävän toisinaan pikemminkin asiakkaan ongelmanmääritys ja siitä rakentuva ymmärrys palveluiden tarpeesta ja ohjaaminen toiselle asiantuntijalle kuin yhdessä tekemisen ajatus. Tutkijoina paikansimme edellä mainittuja haasteita myös jalkautuvan työn kehittämistyössä.

Jalkautuvan työmallin tehtävänä on asiakkaan ja palvelujärjestelmän yhteen saattaminen, monitoimijaisen verkoston yhteistyön vahvistaminen sekä asiakkaan osallisuuden tukeminen palveluverkostossa. Yhteiskehittämisen työpajoissa työskentelyssä korostui asiakasprosessin selkiyttäminen hankkeen ja aikuissosiaalityön välillä. Jalkautuvan työmallin metodina on saattaen vaihteen -malli, jossa asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia saatetaan oikeiden ja tarkoitustenmukaisten palvelujen piiriin ja kiinnittymään niihin. Palveluista toiseen siirtyminen eli nivelvaiheet osoittautuivat keskeiseksi kohdaksi, jossa saattaen vaihtamisen työmalleja on tarpeen kehittää. Nivelvaiheissa on suurin riski palvelujen väliin putoamiselle (Romakkaniemi & Kataja 2020, 122).

Kehittämistyön myötä jalkautuvan työn tiimissä aloitti helmikuussa sosiaalityöntekijä. Tämän jälkeen kehittämistyö on hankkeessa keskittynyt yhteistyön sujuvoittamiseen eri toimijoiden välillä. Lisäksi on hiottu FACT-työmallia jalkautuvaan tiimiin soveltuvaksi. Lopputyössä tarkastelimme nimenomaan mallin luomista yhteiskehittämisen pajoissa ja viimeiseen viidenteen työpajaan ei malliin enää tuoda muutoksia, vaan työpaja toimii yhteiskehittämisen prosessin yhteenvedona.

8 Yhteenveto

Lopputyössämme olemme mallintaneet ja analysoineet Vantaan kaupungin jalkautuvaa työmallia. Lopputyötä on toteutettu toimintatutkimuksellisella otteella. Jalkautuvan työmallin kehittäminen ja lopputyömme ovat nivoutuneet yhteen. Olemme toimineet työntekijöinä sekä tutkijoina hankkeen kehittämistyössä. Lopputyön aineisto on kerätty jalkautuvan työotteen yhteiskehittämisen työpajoista, joita toteutettiin vuonna 2021 neljä ja viides vuonna 2022. Jalkautuvaa työotetta on kehitetty yhteiskehittämisen näkökulmasta, jossa on ollut mukana Vantaan kaupungin sosiaalityön edustajia, organisaation johtoa, kokemusasiantuntijoita, kolmannen sektorin toimijoita sekä asunnottomien parissa toimivia toimijoita. Työskentelyä ovat ohjanneet hankesuunnitelman tavoitteet. Jalkautuvaa työmallia on kehitetty koko ajan työn ohessa ja myös tiimin omissa kehittämispäivissä. Näkemyksemme mukaan yhteiskehittämisen työpajat toimivat hyvinä välietappeina ja jämäköittivät kehittämistyötä mallinnusta luotaessa.

Palveluiden kehittämistä tehdään perinteisesti organisaation ylätasolla tai erillisistä hankeorganisaation lähtökohdista. Vapaaehtoisuutta, avointa vuorovaikutusta ja alhaalta ylöspäin suuntautumista korostava yhteiskehittäminen voi olla ristiriidassa perinteisen tehtäväorientoituneiden toimintatapojen kanssa. Yhteiskehittämisessä törmäävät erilaiset tietämisen ja asiantuntemuksen tavat, näkökulmat ja kokemustiedot. Utelias tietämättömyys ja ei tietämisen yhteiskunta (non-knowledge society) tarjoavat mahdollisuuden kehittää ja toteuttaa palveluja innovatiivisin keinoin. (Hietala ym. 2018,16–17.)

Yhteiskehittämisen pohjalla on ajatus, että palveluiden tuloksellisuutta, asiakaslähtöisyyttä ja vaikuttavuutta on vaikea tavoittaa keskittymällä ainoastaan palveluprosesseihin, rakenteisiin ja vahvistamalla asiakastyönmenetelmiä ja osaamista tai luomalla uusia toimintamuotoja. Asiakkaiden osallistuminen kehittämistyöhön avaa ammattilaisille uudenlaisia näkökulmia sekä vahvistaa asiakkaiden oikeudenmukaisempaa kohtelua. Lisäksi yhteiskehittäminen muokkaa järjestelmää sekä kehittää organisaation johtamista. (Hietala ym. 2018, 8.) Jalkautuvan työn mallinnuksessa kokemusasiantuntijoiden kautta saatiin kehittämistyöhön mukaan asiakkaiden näkemyksiä. Yrityksistämme huolimatta jalkautuvan tiimin asiakkaita ei saatu osallistumaan yhteiskehittämisen pajatyöskentelyyn. Tähän vaikutti koronatilanne, jonka vuoksi yhteiskehittämisen pajat toteutettiin Teamsin välityksellä.

Yhteiskehittämisen työpajoissa keskiöön nousi kysymys, miten tulevaisuudessa jalkautuvan työmallin monitoimijaisen tiimin tekemää arviota voidaan tehokkaasti hyödyntää aikuissosiaalityön asiakastyössä. Erityisesti kehittämisen kohteena oli moniammatillisen tiimin arvion hyödyntäminen asiakkaan palvelutarpeen arvioissa. Tällä nähtiin estettävän päällekkäisen työn tekeminen ja asiakkaan kokemus luukuttamisesta eri palvelujen välillä. Myös kokemusasiantuntijoiden tietoa haluttiin vahvistettavan jalkautuvan työn ja aikuissosiaalityön yhteistyössä. Hankkeeseen saatiinkin palkatuksi oma sosiaalityöntekijä, jotta asiakkaiden elämäntilannetta ja palveluntarpeita pystyitiin arvioimaan paremmin. Asiakasohjausta ja saattaen vaihtaen -mallia soveltuviin palveluihin vahvistettiin.

Moniammatillisuuden arvo jalkautuvan työmallin työskentelyssä on ollut merkittävä. Eri toimijoiden välinen yhteistyö on lisännyt asiakkaiden kokonaisvaltaista auttamista, vahvistanut mukana olevien ammatillisuutta sekä tiivistänyt mm. sosiaali- ja terveydenhuollon välistä yhteistyötä. Jalkautuvan tiimin asiakaslähtöisellä ja joustavalla työotteella on pystytty parantamaan asiakkaiden elämäntilanteita. Asiakkaita on saatettu palveluiden piiriin ja 48 asunnottoman asumistilanne on saatu ratkaistua maaliskuun 2022 loppuun mennessä.

Lopputyötämme käytetään osana Vantaan kaupungin Asunnottomuuden ehkäisyhankkeen raportointia ja rahoituksen jatkohakemusta. Jatkorahoituksen haun odotetaan aukeavan huhtikuun 2022 aikana. Lopputyömme osoittaa, että yhteiskehittämisen keinot soveltuvat vastaaviin kehittämishankkeisiin. Mahdollisessa Asunnottomuuden ehkäisyn jatkohankkeessa yhteiskehittämistä suositellaan hyödynnettäväksi. Näkemyksemme mukaan jalkautuvan tiimin yhtenä kehittämiskohtana olisi FACT-työmallin mukaisen toiminnan edistäminen. Jalkautuvan tiimin ulkopuolisten asiantuntijoiden kuten lääkärin mukaan ottaminen asiakastiimeihin sekä asiakasosallisuuden lisääminen tiimityöskentelyssä ja yhteiskehittämisessä.

Lähteet

- Alppivuori, Kristiina. 2018. Koontia asunnottomuutta käsittelevistä tutkimuksista, artikkeleista ja toimenpideohjeista. Julkaisujen sisältöä ja tuloksia. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2018/10/ASUNNOTTO-MUUSTUTKIMUSKOONTI-2018-Alppivuori.pdf>. Viitattu 30.11.2020
- Fredriksson, Peter. 2008. Teoksessa Leena Lehtonen & Jari Salonen. Asunnottomuuden monet kasvot. Ympäristöministeriö. 3/2008. 5–6.
- Granfelt, Riitta. 2015. Asumissosiaalinen työ; Kotiin ja rikollisuudesta irti. Y-säätiön julkaisuja 2015.
- Heikkinen, Hannu & Jyrkämä, Jyri. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Toim. Hannu L.T. Heikkinen, Rauno Huttunen & Pentti Moilanen. Atena. 26–62.
- Hietala, Outi. Kinnunen, Seija. Kauppila, Reijo & Karjalainen Jarno. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittäminen työntekijöiden ja johdon näkökulmasta. Osallisuuden, oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollisuuksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. 26/2018.
- Karppinen, Jari. 2019. Asunto ensin Asumissosiaalisen työn malli maakunnille ja kumppaneille. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016-2019 (AUNE). <https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/02/Asunnottomuusty%C3%B6n-malli-maakunnille-2019.pdf>. Viitattu 27.11.2021.
- Karppinen, Jari & Kehittämisosuuskunta Avainväki. 2020. Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misosuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf> 29-30. Viitattu 13.12.2020
- Lehtonen, Leena & Salonen, Jari. 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Ympäristöministeriö. 3/2008
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38367/SY_3_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Romakkaniemi, Marjo & Kataja, Kati. 2020. Palvelutarpeesta palvelutuotteeksi - Sosiaalisen kuntoutuksen aseman vakiinnuttaminen palvelujärjestelmässä. Toim. Rauni Rätty & Rauno Pietiläinen. Palvelutarpeesta palvelutuotteeksi Sosiaalisen kuntoutuksen aseman ja toimintojen vakiinnuttaminen palvelujärjestelmässä - SOKU2-hankkeen tuotoksia, tuloksia ja kokemuksia. LAPIN AMKIN JULKAISUJA Sarja B. Tutkimusraportit ja koostameteokset 1/2020
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 25.2.2021.)
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [HTK ohje 2012.pdf \(tenk.fi\)](#) Viitattu 8.12.2021

Van Veldhuizen, J. Remmers 2007. FACT: A Dutch Version of Act. Community Mental Health Journal, Vol. 43, No. 4, August 2007. DOI:10.1007/s10597-007-9089-4
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10597-007-9089-4.pdf> Viitattu 9.1.2022

Vantaan kaupunki. 2020. Asunnottomuuden ehkäisyhanke 2020–2022, hankesuunnitelma 29.10.2020.

Väyrynen, Sanna. 2015. Teoksessa Riitta Granfelt. Asumissosiaalinen työ; Kotiin ja rikkolisuudesta irti. Y-säätiön julkaisuja 2015. 1–35.

Liite 1

INFOKIRJE YHTEISKEHITTÄMISEN TYÖPAJOISTA

Hei,

Sinut on kutsuttu Vantaan kaupungin asunnottomuustyön jalkautuvan työmallin yhteiskehittämisen työpajoihin. Yhteiskehittämisen työpajoissa on tarkoitus kerätä yhteen Asumisen sosiaalityön työntekijöitä, kokemusasiantuntijoita, sekä muita jalkautuvan työmallin kannalta oleellisia toimijoita ja kehittää yhdessä asunnottomuushankkeen jalkautuvaa työmallia Vantaan kaupungilla. Jalkautuva työmalli on osa Vantaan kaupungin asunnottomuuden ehkäisyhanketta, jonka tavoitteina on kehittää asumista tukevia työmuotoja ja palveluita, kehittää FACT-työmalliin pohjautuvaa moniammatillista jalkautuvaa työmallia sekä vahvistaa osallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta.

Työpajat toteutetaan ajalla 18.4.-31.12.2021.

Koronarajoituksista johtuen työpajat toteutetaan ensisijaisesti teams-palaverina. Myöhemmin lähitapaamiset ovat mahdollisia, mutta näistä tiedotetaan erikseen.

Yhteistyöpajoissa tuotettua materiaalia hyödynnetään Lapin yliopiston erikoissosiaalityönopiskelijoiden Sari Mutkan ja Leila Karttusen lopputyössä, joka käsittelee jalkautuvan työmallin mallinnusprosessia. Lopputyössä hyödynnettävää aineistoa yhteiskehittämisen työpajoista ovat esimerkiksi kokousmuistiot, ideapaperit ja asialistat. Lopputyöhön ei kerätä yksittäisen työpajaan osallistuvan kommentteja, henkilötietoja eikä lopputyössä nimetä, keitä työpajoihin on osallistunut, ainoastaan edustuksen organisaatio/tulosyksikkö. Osallistuminen yhteiskehittämisen työpajaan on täysin vapaaehtoista eikä kieltäytymisestä/osallistumisesta koidu haittaa osallistuvalla. Kieltäytyminen ei vaikuta myöhemmin Asumisen sosiaalityön palvelun laatuun tai kohteluun. Osallistumalla yhteiskehittämisen työpajaan, annat samalla suostumuksen työpajoissa tuotetun materiaalin hyödyntämiseen erikoissosiaalityön opiskelijoiden lopputyössä.

Tervetuloa mukaan jalkautuvan työmallin kehittämistyöhön!